

v celém státě a za tím účelem budou veškeré úvěrní ústavy povinni předkládati jí k evidenci výkazy poskytnutého úvěru; opatřením tímto má se zabrániti, aby jedna a táž firma neoprávněně nevyhlásila snad úvěr na několika místech ke škodě ústavů, jež z nedostatku informovanosti úvěr by jí poskytly.

O příslušnosti soudní ustanovuje § 70. předlohy zákona, že pro spory z obchodů, jež banka v mezích stanov provedla, výlučně příslušný jest obchodní soud v Praze. Pro jiné spory jest místně rozhodné sídlo banky v Praze; amortisace cenných papírů a listin banky prováděti se bude u civil. zemského soudu v Praze.

Činnost banky skončí se provedením její likvidace. Způsob likvidace ustanoví valná hromada a zvolí k tomu účelu šestičlenný likvidační výbor, v němž mohou býti i členové bankovní rady zastoupeni. Likvidačnímu výboru přísluší plná moc k ukončení obchodů a všech závazků bankovních.

Jak jsme již uvedli, jest předloha zákona o Národní bance československé pro nynější dobu bez praktického významu. Vždyť předpokládá několik zvláštních zákonů, které ještě před aktivováním banky musejí býti vydány. Jest to především zákon měnový, který však nebude moci vydán býti dříve, pokud hospodářské poměry jsou v rozvratu, a pokud kurs československé koruny na trhu zahraničním jest tak značně nepříznivý. Teprve budoucnost poučí nás, byl-li tento spěch, s kterým vláda Národnímu Shromáždění zákon o cedulové bance předložila a jehož schválení žádala, věci samé na prospěch.

Kdy a kým zavedeno bylo právo magdeburské na Moravě.

Napsal archivář JOS. TEIGE.

Právnímu historikovi nynějšímu nastává povinnost, aby veškeré práce, které byly na počátku našeho universitního života podniknuty, revidoval, ježto stoupla známost pramenů, mnohé z nich byly vydány neb lépe vydány a mno-

hé práce podniknuty, které nepřímou přinášejí užitek i právní vědě. Pro starší dobu jest to především Friedrichův Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, který vedle podání přesných textů poučuje i odborníka mnohdy o otázce spolehlivosti listiny. Veliké chvály zasluhuje autor za velmi podrobné a spolehlivé rejstříky. Dílo dosud sahá pouze do r. 1230, však přece zahrnuje dobu, která potřebuje nejvíce kritického vůdce. V následujících řádcích chci určit, co dnes můžeme za jisté pokládati o šíření se německého práva magdeburského v českých zemích.

Pokud se týče království Českého, víme bezpečně, že právo toto šířilo se podél Labe přes Litoměřice, které jest nejstarším městem, které toho práva užívalo. Nejstarší toho doklad jest z r. 1237. Na zámku Roudnickém chová se v opise (z kterého času?) kratičká listina, datovaná 28. března onoho roku v Litoměřicích. Úprava listiny poněkud sice zaráží, avšak není nemožná (Emler, Regesta Bohemiae et Moraviae II. č. 2824) a nelze ji tedy prostě zavrci. Dle toho udělil Václav I. biskupskému městu Roudnici právo, které užívaly Litoměřice.*) Jest nepochybně, že se tu míní městské právo magdeburské, které se r. 1262 výslovně jmenuje.

Juritsch¹⁾ považuje Přemysla I. za dárce tohoto práva, ježto již r. 1235 mluví se zde o měštanech (cives).²⁾

S tím nesouhlasím a příkládám přece cenu historické vzpomínce obsažené v listině potvrzovací z r. 1325. (Čelakovský I. c. č. 138), kde se jmenují privilegia »omnia et singula illustrium principum — quondam Wenceslai, Otakari et Wenceslai.« Těžko jest předpokládati, že by po sto letech už nevěděli v Litoměřicích, kdo jim prvý dal právo, když měli listiny od Václava I. Tohoto panovníka sluší zajisté považovati za zakladatele města — hradní město bylo ovšem prastaré — Litoměřic a to v prvních letech jeho vlády (asi 1230 až 1235).

*) Fráze tu užitá »secundum Lithomierzicensis et aliarum nostrarum civitatum consuetudinem. quae iure theutonicali in regno nostro incoluntur« přec jen by ukazovala k pozdějšímu stavu, kolem let padesátých téhož století.

¹⁾ Die Deutschen und die Rechte in Boehmen und Maehren im XIII. a XIV. Jhr. (1905) str. 55, pozn. 1.

²⁾ Čelakovský, Codex iuris municipalis II. č. 3.

Pokračovatel Kosmy vypravuje k r. 1257, že Přemysl vyhnal z předhradí Pražského obyvatelstvo domácí a nahradil je cizinci. To se vykládá poněkud směle, že osadil týž panovník Menší Město Pražské Němci, kterým udělil právo magdeburské. Sluší sice přiznati, že při všech částech této interpretace lze uvést důvody pravděpodobnosti, leč jistoty tu není. Zpráva zdá se býti při nejmenším přehnanou. Uvážiti sluší, že opevnění Otakarovo odřezávalo od předhradí Malostranského u kostelíka sv. Prokopa mnoho dvorků a rozptýlených domů a usedlostí od nového města. Tím snadno mohl vzniknouti výklad o »vypuzení«. Že při této úpravě opevňovací bylo m ě s t o Menší Pražské založeno a přibráni i sem kolonisté němečtí, jest velmi pravděpodobné. Otázkou jest, bylo-li jich právo hned tehdaž magdeburské. Doklady na to jsou teprve ze 14. st. a máme příklady na Kolíně a Čáslavi, že právo městské bylo velmi záhy zaměněno za jiné. Od r. 1312 ovšem víme bezpečně, že právo magdeburské bylo v užívání na Menším Městě Pražském.¹⁾

Pokud se týče Čech, jest nález listiny roudnické z r. 1237 a litoměřické z r. 1262 nejdůležitější novum. V Čechách tedy sluší připsati zavedení nového práva iniciativě královské.

Jinak je tomu na Moravě.

Zde na základě celé řady listin zdálo se, že zapustilo magdeburské právo městské záhy kořeny a došlo záhy velké obliby. Na prvním místě jmenován Bruntál v Českém Slezsku, který prý Přemysl I. osadiv r. 1213 Němci nadal tímto právem. Skutečně vydal Boček v druhém svazku svého Codex diplomaticus Moraviae (str. 68) listinu, v níž se zcela dle názoru jeho doby, že zde v Bruntále poprvé zavedeno toto právo, pokud se týče zemí Českých, čte: *locationen secundum ius Teutunicum, quod hactenus in terris Bohemie et Moravie inconsuetum et inusitatum exstiterat, sed — primum per — fratrem nostrum Wladislaum concessum esse dinoscitur — confirmamus*. Ovšem listiny Vladislavovy zde zmíněné nemáme a celá listina z r. 1213 jest »Tišnovská« fan-

¹⁾ *In causis quoque iudicialiis homines — utentur iure Meydenburgensi et in eisdem a Minori Civ. Prag iure trahent et requirunt.* Emler, Regesta III. č. 73.

tasie Bočkova, jak nyní víme, po pracích mnohých, zejména Brandlových a Friedrichových.

Týž osud stíhá i listinu pro Olomouc (Codex str. 213), prý z r. 1229, kde mluví se: *usum iuris Tentonicorum, quod Meigdeburgense vulgariter nuncupatur*. I zde originál Bočkův byl »archivi Tisnovicensis«.

Než na tom není dosti. Friedrich (Codex diplom. et epišt. regni Bohemiae II., str. 238) sice považuje listinu z r. 1223 pro Unišov za pravou, leč námitky, které možno činiti, mají, míním dosti zamítavé síly. Jednak odvolává se listina tato na padělanou Bočkem listinu Bruntálskou (»Item in summa idem ius Meidburgense et easdem consvetudines, quas habent cives nostri de Frouden thal, eisdem misericorditer (!) volumus indulgere. Jest mi ovšem jasno, že není nutno zde předpokládati vztah k oné padělané listině, však jest vztah tento přece jen pravděpodobný, dále ale uvážiti sluší, že listina mimo to opatřena jest padělanými pečeti, že titulatura Přemysla I. »dei gratia rex Bohemorum« pro Moravu jest nepravděpodobná (raději bych řekl nemožná). Vždyť v listině o několik dní mladší, též pro Moravu (Friedrich č. 244), se praví: *Ottacarus — rex Boemië et dux Moraviae*. Podivně dále se čte věta: *Ego O. — cum meis liberis notum facimus; stěží psáno bylo v královské kanceláři: civibus nostris de Unisov, que est nova villa in eodem oppido vel extra oppidum (jaká neurčitost!) — eandem ipsis — duximus concedendam et in scripto autentico (!*) sollemniter redigendam.*« Z těchto příčin považuji listinu z r. 1223 pro Unišov za nepravou.

Nepravá jest i listina, která měla zajistiti pro Hodonín, ne-li přímo právo magdeburské, tož alespoň jiné německé. Ještě důmyslný a opatrný Juritsch (l. c. str. 60 pozn. 11) užívá v tomto smyslu této listiny, ač vzbuzovala již ode dávna pro svoji nespořádanost slohu a podivný obsah pozornost a podezření odborníků. Práci Fr. A. Slavíkovu (1905) dokončil u nás Friedrich (Čas. Mat. Mor. 1914, str. 229 a sl.), vyloučiv dokument z řady pramenů přesných.

Nemohu opomenouti použití této příležitosti, abych

*) Oblíbený to výraz moderních falsátorů.

upozornil na shodu této padělané listiny s nejstarším privilegiem Němců Pražských. Listina ta vyniká též značnou rozháraností obsahu. Oběma totiž jest společné ustanovení o volbě soudce městského. To jest výjimka, s kterou se odborník nemůže smířiti. Obhajování — jinak velmi duchaplné — Zychovo (*Mittheilungen des Ver. f. Gesch. d. Deutschen in B. sv. 52., str. 70 pozn. 5*) se nezdařilo, a jediný odkaz na Hodonín padá. Zda tím netrpí pravost listiny pražské, zvláště můžeme-li tvrditi, že v Praze rychtář byl králem jmenován (Reg. II. č. 2418, 2419)?

Historik právní musí se na Moravě ještě odhodlati k dalšímu škrtu. V třetím svazku Codexu otiskl zlopověstný Boček listinu, prý, z r. 1243 pro *L i t o v e l*. Patří do řady »*t a r s k ý c h*« padělků, které mají v úvodu zmínku o řádění tatarském (*desolationem civitatis nostre Lutovie post destructionem Tartarorum dolentes*). Zde udělil prý král Václav I. Litovli právo magdebursko-olomoucké. Bretholz (*Zeitschrift des Ver. f. Gesch. Mährens u. Schlesiens I. (1897) str. 1 a sl.* dokázal, že všechny tyto listiny jsou podvrženy až na Opavskou z r. 1247.*)

Tedy teprvé Opavskou listinou z r. 1247 a Přerovskou z r. 1256 počínají se na Moravě bezpečné doklady o udělení městského práva magdeburského.

Tímto časem zjevuje se v kulturních dějinách Moravy a v politických dějinách zároveň střední Evropy jméno saského hraběte Brunona z Schauenburku. Jest to nejdůležitější osobnost v okolí Přemysla II., nejvlivnějšího jeho rádce.*) Na Moravu přišel přes Magdeburg, do jisté míry uvedl magdeburské lenní právo pro velikou část Moravy. Nedivno, že podporoval i šíření se práva městského magdeburského ve svém okolí po veškerou dobu svého dlouhého panování (1245—81). Opava, Přerov, Brunšperk, Jevíčko, jsou etapy počátečního vývoje městského práva magdeburského na Moravě a nikoli Bruntál ani Hodonín.

*) Zde nebylo by místa podati obraz o jeho rozsáhlé činnosti. Lituji, že v díle Šustově nepopřáno mu dosti místa. Výbornou monografii jeho napsal Dr. Max Eisler pro jmenovaný *Zeitschrift für Gesch. Mährens u. Schl. X. (1896)*.